Problema evreiască reflectată în presa timpului
Eric Victor

Carol II
Nae Ionescu problema evreiască

După cum ştim perioada anilor 1938 – 1940 cuprinde perioada dictaturii lui Carol al II-lea - o perioadă de grave crize politice, autorităţile române neputând face nimic pentru a opri transformările politice care aveau loc pe continent şi care vor influenţa în mod clar şi decisive politica noastră internă. [1]

Situaţia evreilor din România acelor ani poate fi caracterizată prin sintagma istoricului Carol Iancu, evreii trecând „de la emancipare la marginalizare" [2]. Cotidianul parizian Le Temps expunea problema antisemitismului românesc spunând că „antisemitismul, care se accentuează în această ţară, poate fi considerat ca un reflex al sentimentului naţional. Românul nu este antisemit din ură de rasă sau religie, ci pur şi simplu pentru că vrea să-şi vadă conaţionalii luând locul israeliţilor, pe care i-a considerat întotdeauna ca alogeni" [3].

Precizăm că în domeniul publicaţiilor minorităţile din România erau foarte active cele mai răspândite dintre acestea care atingeau chiar şi un tiraj de 100.000 până la 200.000 de exemplare erau Universul şi Dimineaţa fiind urmate de către Timpul, Curentul şi Adevărul [4]. Conform publicaţiei oficiale Bulletin periodique de la presse roumaine un procent de 70% dintre gazetarii din România acelui timp erau evrei [5].

Pentru a contura cât mai clar atmosfera destul de tensionată în care trăia populaţia evreiască din România anului 1937 spre începutul anului 1938, vor reda citirii însemnările scriitorului de origine evreiască Emil Dorian: „O explozie a stârnit nedumeriri şi spaime nebănuite: numirea Guvernului Goga (...). Evreii aşteaptă urgii

înfricoşătoare (...). Imediat au fost suprimate ziarele Dimineaţa, Adevărul şi Lupta, împotriva cărora Goga nutreşte de mult sentimente de răzbunare (...). Presa va fi naţionalizată. Gazetarii evrei rămân pe drumuri" [6].

Ceea ce prezicea Emil Dorian era întru totul corect. Deşi obţinuse numai 9, 15% dintre voturi, Carol al II-lea îl va însărcina pe Octavian Goga cu formarea guvernului. Guvernul va veni la putere oficial la data de 28 decembrie 1937 având drept lozincă „România, românilor!", luând primele măsuri cu caracter antisemit pe linie de stat şi guvernare.

În data de 30 decembrie vor fi suprimate ziarele mai sus amintite care erau conduse sau redactate de către jurnaliştii evrei [7]. Noua măsură luată de proaspătul guvern Goga era considerată a fi „certificatul de naştere al guvernului în patrimoniul de gândire al unui neam" [8]. Gazetele Lumea şi Noutatea şi ele conduse de jurnalişti evrei au fost interzise la Iaşi iar în regiunea Bucovinei vor fi suspendate toate ziarele evreieşti [9]. Această măsură era motivată în ziarul Universul aparţinând lui Stelian Popescu ca fiind una de îndepărtare a spiritului public „românesc" de „acţiunile dăunătoare ale anumitor tendinţe distructive, care neavând nicio înrudire cu tradiţiile presei româneşti, au ruinat sănătatea morală a ţării" [10].

În presa de la începutul anului 1938 principala temă care era tratată de către presă era aceea a situaţiei evreilor precum şi demersurile acestora pe lângă Societatea Naţiunilor cu referire direct la legislaţia clar antisemită a guvernului Goga-Cuza. Ziarul Cuvântul condus de către Nae Ionescu, informa la data de 2 ianuarie 1938 că „Evreii se plâng Genevei" punând în evidenţă demersurile populaţiei evreieşti cu privire la persecuţiile la care erau supuşi, ce-i drept, încă într-un stadiu incipient.

Într-un interviu acordat de către Regele Carol al II-lea şi Prim-Ministrul Octavian Goga se preciza o cifră de 250.000 de evrei respectiv 500.000 de evrei „ilegali" [11]. Datorită presiunii efectuare

de evrei la Societatea Naţiunilor în cadrul acesteia se va întruni un comitet pentru analizarea acestei probleme, Istrate Mircescu făcând promisiuni comisiei că va face tot ce este posibil pentru amânarea legilor antisemite [12].

Deşi în prima fază guvernul va reuşi să zădărnicească acţiunile întreprinse de către minoritatea evreiască pe filieră diplomatică acestea nu vor rămâne fără rezultat Regele Carol fiind constrâns să declare ziariştilor din S.U.A. şi Marea Britanie că aceste măsuri afectau doar evreii care obţinuseră calitatea de cetăţean al României într-un mod fraudulos [13].

Goga va răspunde virulent acestor intervenţii ale puterilor străine printr-un mesaj publicat în presă în care menţiona că „au fost zadarnice explicaţiile noastre, în care arătam cu lux de amănunte că victimele suntem noi, zadarnice constatările explicite din care se desluşea că nu e vorba de gestul unei intoleranţe xenofobe, ci de apărarea naţională a unei ţări supuse unei invazii permanente” [14].

La data de 1 ianuarie 1939 în gazeta Sfarmă-Piatră îl avem pe arhitectul I.D. Enescu care va publica un articol legat de „Problema evreiască şi politica română” prin care se arăta în viziunea lui că evreii „prin puterea lor economică bancară au pus stăpânire pe toată viaţa socială a neamului românesc” şi de asemenea „operând prin puterea banului şi prin ideologii diabolic ticluite, evreii au reuşit să întreţină un permanent război între români ca să poată opera nestingheriţi” [15].

Datorită evenimentelor care se vor petrece în luna iunie a anului 1940 aici referindu-ne la cedarea Basarabiei şi nordului Bucovinei prin nota ultimativă impusă de către U.R.S.S. presa din România va trece printr-o perioadă în care articolele care făceau referire la evrei au avut o creştere semnificativă. Ziarul curentul din data de 1 iulie 1940 publica un articol intitulat „În Basarabia şi nordul Bucovinei trupele ruseşti comit acte samavolnice. Evreii s-au dedat la acte de molestare în oraşele celor două provincii” [16] articolul continuând să arate că „faţă de atitudinea pe care au manifestat-o

evreii din oraşele ocupate de trupele sovietice, atitudine care se cunoaşte din relatările făcute de refugiaţi, în întreaga ţară domneşte o atmosferă de dispreţ faţă de evrei" [17].

E. Dorian nota în jurnalul său personal că „ceea ce să aşteptat s-a întâmplat: un resentiment din ce în ce mai puternic împotriva evreimii, pentru felul în care evreii din Bucovina şi Basarabia ar fi întâmpinat pe ruşi. Oficina radiofonică din Roma răspândeşte cu sânge rece cele mai fanteziste mârşăvii, pe care gazetele le reproduc cu litere groase" [18].

Însă actele oficiale tindeau să îl contrazică pe scriitorul evreu. Aici vom avea comunicatul Ministerului de Interne, care va fi publicat la data de 2 iulie 1940, cu privire la situaţia din cele două provincii care arăta că „populaţia evreiască originară din Basarabia aflată în interiorul ţării" a traversat graniţa pentru a fraterniza cu trupele sovietice. [19] Pamfil Şeicaru va blama atitudinea evreilor îndemnând pe moment la calm deoarece se apropie un timp „cu fulgerări de furtună" care devine „implacabil ca şi destinul" argumentând mai departe că de această dată Israelul se afla" în zodia rea a ispăşirilor" [20]. Prima reacţie oficială a autorităţilor române a fost aceea de a interzice evreilor înscrierea în Partidul Naţiunii [21]. Pamfil Şeicaru argumenta că acum este momentul ca problema evreiască să fie rezolvată deoarece aceasta „se rezolvă pe plan european dar cu datele furnizate de noi". Pentru a îndeplini acest lucru era nevoie de „o statistică precisă, o metodă realistă, o conştiinţă românească – iată elementele necesare rezolvării unei probleme capitale pentru noi" [22].

Apreciem că reflectarea imagini evreilor în presa anilor 1938 – 1940 este una total negativă datorită mai ales influenţelor regimurilor totalitare din Europa, România aflându-se în sfera acestora de influenţă. Astfel în presa vremii cuvântul evreu este strict legat de o conotaţie negativă a cuvântului el fiind asociat cu dominaţia de tipul economic sau social, legături cu elementele inamice ale poporului român la acel timp, fiind ori filocomunişti ori filomaghiari, imoralitate

şi trădare.

Indiferent de tendinţele prezentate trebuie să acceptăm că presa românească manifesta la acel moment un puternic accent naţionalist care va avea ca ţintă populaţia evreiască. Situaţia evreilor era agravată şi mai mult datorită contextului internaţional mai precis datorită ascensiunii rapide a extremei drepte în Europa.

Momentul în care acuzele aduse populaţiei evreieşti au atins pragul critic a fost pierderea Basarabiei şi Bucovinei de Nord unii evrei fiind dovediţi în contextul respectiv ca nefiind loiali statului român. Dar aici nu a fost vorba doar de unii evrei ci de comunitatea evreiască în totalitatea ei, represaliile urmând să fie destul de dure la adresa acestora.

NOTE

[1] C.C. Giurgescu, Amintiri, Editura All Educational, Bucureşti, 2000, p. 259

[2] Carol Iancu, Evreii din România, 1919 – 1938. De la emancipare la marginalizare, Editura Hasefer, Bucureşti, 2000, pag. 200

[3] Carol Iancu, Evreii din România, 1919 – 1938. De la emancipare la marginalizare, Editura Hasefer, Bucureşti, 2000, p. 271

[4] Ioan Scurtu, Viaţa cotidiană a românilor în perioada interbelică, Editura RAO, Bucureşti, 2001, p. 222 – 223

[5] Hans Rogger, Eugen Weber, Dreapta europeană. Profil istoric, Editura Minerva, Bucureşti, 1995, p. 409

[6] Emil Dorian, Jurnal din vremuri de prigoană, Editura Hasefer, Bucureşti, 1996, p. 15

[7] Carol Iancu, Evreii din România, 1919 – 1938. De la emancipare la marginalizare, Editura Hasefer, Bucureşti, 2000, p. 256

[8] Lya Benjamin (editor), Problema evreiască în stenogramele Consiliului de Miniştri, Editura Hasefer, Bucureşti, 1996, p. 21

[9] Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România / Centru pentru Studierea Istoriei Evreilor din România, O istorie a evreilor din România în date. Vol II. De la 1920 până la 1944, Editura Hasefer, Bucureşti, 2000, p. 145

[10] Carol Iancu, op. cit., p. 256 – 257

[11] Radu Ioanid, Evreii sub regimul Antonescu, Editura Hasefer, Bucureşti, 1998, p. 24

[12] Carol Iancu, op. cit., p. 260

[13] Carol Iancu, op. cit., p. 261

[14] Apud, Florin Stan – Portul Constanţa-Poartă deschisă evreilor spre „Ţara Promisă". Studii privind „problema evreiască" în România. 1938 – 1944, Editura Muzeului Marinei Române, Constanţa, 2007, p. 17

[15] Apud, Florin Stan – Portul Constanţa-Poartă deschisă evreilor spre „Ţara Promisă". Studii privind „problema evreiască" în România. 1938 – 1944, Editura Muzeului Marinei Române, Constanţa, 2007, p. 23

[16] Apud, ibidem, p. 27

[17] Ibidem

[18] E. Dorian, Op cât., p. 110

[19] Florin Stan – Portul Constanţa-Poartă deschisă evreilor spre „Ţara Promisă”. Studii privind „problema evreiască” în România. 1938 – 1944, Editura Muzeului Marinei Române, Constanţa, 2007, p. 28

[20] Apud, Florin Stan – Portul Constanţa-Poartă deschisă evreilor spre „Ţara Promisă”. Studii privind „problema evreiască” în România. 1938 – 1944, Editura Muzeului Marinei Române, Constanţa, 2007, p. 28

[21] Apud, ibidem, p.29

[22] Apud, Florin Stan – Portul Constanţa-Poartă deschisă evreilor spre „Ţara Promisă”. Studii privind „problema evreiască” în România. 1938 – 1944, Editura Muzeului Marinei Române, Constanţa, 2007, p. 30